

Д.В. Зубарєв

Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, Україна

СТЕЙКХОЛДЕРНІ ВІДНОСИНИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ФУНКЦІОНУВАННЯ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Доведена необхідність забезпечення стейкхолдерних відносин на будівельних підприємствах. Визначено недостатній рівень формування та реалізації стратегії стейкхолдерних відносин і залучення вітчизняних й закордонних інвесторів. Це впливає на інвестиційну привабливість будівельних підприємств. Досягнута мета дослідження щодо визначення напрямів та особливостей формування стейкхолдерних відносин будівельних підприємств. У цьому контексті вирішені завдання: визначення стейкхолдерів будівельних підприємств; характеристика видів стейкхолдерів, що взаємодіють із будівельними підприємствами; визначення напрямів формування стейкхолдерних відносин будівельних підприємств; виокремлення особливостей формування стейкхолдерних відносин будівельних підприємств. Охарактеризована нормативно-правова база щодо формування та реалізації стейкхолдерних відносин будівельних підприємств.

Визначені напрями формування стейкхолдерних відносин будівельних підприємств: інформування інформаційно-аналітичного забезпечення щодо забезпечення стейкхолдерних відносин будівельних підприємств; визначення чинників, що впливають на формування стейкхолдерних відносин будівельних підприємств; характеристика показників, що визначають стейкхолдерні відносини; розробка багаторівневої системи показників, що застосовуються для оцінки рівня ефективності стейкхолдерних відносин будівельних підприємств; оцінка локальних, узагальнюючих, інтегральних показників рівня ефективності стейкхолдерних відносин; побудова моделі впливу чинників на інтегральний показник рівня ефективності стейкхолдерних відносин будівельних підприємств; прогнозування зміни інтегрального показника рівня ефективності стейкхолдерних відносин будівельних підприємств; розробка заходів щодо підвищення ефективності стейкхолдерних відносин будівельних підприємств; розробка сценаріїв здійснення стейкхолдерних відносин на будівельних підприємств. Виокремлені особливості їх реалізації на будівельних підприємствах.

Ключові слова: *стейкхолдерні відносини, будівельні підприємства, розвиток, стратегічні контури, напрями формування та реалізації стейкхолдерних відносин.*

Постановка проблеми

Формування стратегічних контурів розвитку будівельних підприємств залежить від розробки та реалізації напрямів, що забезпечують стейкхолдерні відносини, як важливий чинник їх функціонування. На думку експертів у розвинених економічних системах зростання ефективності діяльності суб'єктів господарювання залежить від рівня взаємодії стейкхолдерів, які впливають на формування та використання активів підприємств, джерел фінансування, застосування робочого капіталу. Поряд з цим, у сучасних умовах господарювання ефективність взаємодії стейкхолдерів у будівельній сфері характеризується зниженням її рівня, що гальмує розвиток будівельних підприємств. Зокрема, спостерігається скорочення рівня виконання договірних зобов'язань, взаємодії із замовниками будівельної продукції, постачальними товарно-матеріальних цінностей.

Слід вказати на недостатній рівень формування та реалізації стратегії стейкхолдерних відносин і залучення вітчизняних й закордонних інвесторів. Це впливає на інвестиційну привабливість будівельних підприємств. Отже, тема дослідження щодо формування та реалізації напрямів стейкхолдерних відносин як важливого чинника функціонування будівельних підприємств є актуальною і має своєчасний характер.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблемами формування стейкхолдерних відносин, забезпечення ефективності й результативності їх діяльності у різних сферах займалися вчені [1–13].

Поряд з цим, актуальним залишається питання щодо забезпечення ефективності стейкхолдерних відносин на будівельних підприємствах.

Метою дослідження є визначення напрямів та особливостей формування стейкхолдерних відносин

будівельних підприємств. У цьому контексті вирішуються завдання:

- визначення стейкхолдерів будівельних підприємств;
- характеристика видів стейкхолдерів, що взаємодіють із будівельними підприємствами;
- визначення напрямів формування стейкхолдерних відносин будівельних підприємств;
- виокремлення особливостей формування стейкхолдерних відносин будівельних підприємств.

Виклад основного матеріалу

Аналіз теоретико-методичних положень дозволили запропонувати визначення стейкхолдерів будівельних підприємств, які характеризуються як юридичні й фізичні особи або групи осіб, що взаємодіють у сфері містобудування, архітектурної діяльності, проектування, моніторингу формування та використання земель забудови, здійснення будівництва, діяльність яких забезпечує зростання ефективності функціонування будівельних підприємств, що призводить до їх розвитку у довгостроковій перспективі, попереджуючи правопорушення та здійснюючи реалізацію будівельних проєктів відповідно встановлених норм, застосовуючи необхідні ресурси.

Для забезпечення функціонування стейкхолдерів будівельних підприємств запропоновано нормативно-правове забезпечення:

- Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності»: визначені напрями взаємодії стейкхолдерів у містобудуванні, встановлені суб'єкти управління у представленій сфері (Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері містобудування, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері містобудування, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду, органи державного архітектурно-будівельного контролю, інші уповноважені органи містобудування та архітектури, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування), встановлена відповідальність стейкхолдерів у сфері містобудування;
- Закон України «Про основи містобудування»: охарактеризовані органи державного контролю у сфері містобудування, що впливають на напрями та особливості взаємодії стейкхолдерів;
- Закон України «Про архітектурну діяльність»: визначені стейкхолдери, що функціонують у сфері архітектурної діяльності, встановлені

напрями їх взаємодії із державою, виявлені особливості проведення архітектурних і містобудівних конкурсів;

- Закон України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності»: обґрунтовані стейкхолдери, що взаємодіють у містобудівній діяльності за виявлені правопорушення (виконавчі органи з питань державного архітектурно-будівельного контролю сільських, селищних, міських рад; структурні підрозділи з питань державного архітектурно-будівельного контролю Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду);

- Закон України «Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду»: визначені напрями та особливості взаємодії зацікавлених осіб щодо комплексної реконструкції кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду;

- Постанова Кабінету міністрів України «Про містобудівний кадастр»: охарактеризовані напрями інформаційного забезпечення містобудівної діяльності, що формують напрями та особливості взаємодії Кабінету Міністрів України; Мінрегіон; Мінекономіки як головного органу у системі органів виконавчої влади з формування і реалізації державної політики у сфері топографо-геодезичної і картографічної діяльності; уповноважених органів містобудування та архітектури; інших центральних та місцевих органів виконавчої влади, органи місцевого самоврядування; суб'єктів господарювання усіх форм власності, які виробляють, оновлюють, обробляють, зберігають, постачають та використовують інформаційні ресурси, що підлягають реєстрації та обліку в системі містобудівного кадастру; Держгеокадастр, що формує топографо-геодезичні та картографічні матеріали на відповідні одиниці обліку територіального об'єкта у вигляді наборів геопросторових даних, за документацію із землеустрою та за дані державного земельного кадастру; Мінекоенерго визначає та формує інформацію про використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, формування, збереження і використання національної екологічної мережі, регіональні кадастри природних ресурсів, територіальне розповсюдження та умови використання природних ресурсів, екологічний стан та встановлені відповідні обмеження на охоронюваних природних територіях, дані з державних кадастрів родовищ та проявів корисних копалин та інформацію з Державного фонду родовищ корисних копалин України і Державного фонду надр; Держводагентство – інформацію про використання

водних ресурсів, ведення державного обліку водокористування та державного водного кадастру, про діяльність з проектування, будівництва і реконструкції систем захисту від шкідливої дії вод, групових і локальних водопроводів, систем водопостачання та каналізації у сільській місцевості, гідротехнічних споруд і каналів, меліоративних систем та окремих об'єктів інженерної інфраструктури, водогосподарських об'єктів багатопільового використання; Держлісагентство – інформацію про облік лісів та державний лісовий кадастр, лісовпорядкування та мисливське впорядкування; ДСНС – інформацію про надзвичайні ситуації природного та техногенного характеру, які спричинили зміну об'єктів місцевості; Мінінфраструктури – інформацію про діяльність в області будівництва та експлуатації транспортної інфраструктури (фактичної та на перспективу), про туристичні ресурси України, дані з Державного кадастру природних територій курортів України; Мінкультури – дані обліку об'єктів культурної спадщини; МОЗ – за дані з Державного кадастру природних лікувальних ресурсів; проектні, вишукувальні та будівельні організації – за матеріали і дані щодо проведених проектних інженерно-геодезичних, інженерно-геологічних будівельних та інших вишукувальних робіт та інформацію про встановлені обмеження використання території в затверджених проектах; органи державної статистики - відомості щодо галузевої структури господарства територіального об'єкта, населення, наявності та споживання природних ресурсів тощо; орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань архітектури, структурні підрозділи обласних, районних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій з питань містобудування та архітектури - відомості про містобудівну документацію [14];

– Земельний кодекс України: визначені стейкхолдери, що взаємодіють у сфері земельних відносин для забезпечення будівництва;

– Закон України «Про будівельні норми»: охарактеризовані суб'єкти нормування у будівництві (центральный орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері будівництва; інші центральні органи виконавчої влади, до повноважень яких належать питання з нормування у будівництві);

– Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Порядку затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України»: визначені стейкхолдери, що розробляють проекти будівництва, які реалізуються із залученням бюджетних коштів, а також кредитів, наданих під державні гарантії (крім

випадків, передбачених законодавчими актами), за наявності відповідних рішень щодо їх залучення.

Визначені види стейкхолдерів:

– зовнішні: постачальники товарно-матеріальних цінностей, що забезпечують будівельні підприємства та будівництво; замовники будівельної продукції; підрядники, що виконують будівельні роботи; проектні організації; організації, що здійснюють зовнішній контроль за будівельними підприємствами та за будівництвом; архітектори; організації та підприємства, що здійснюють свою діяльність в сфері земельних відносин для здійснення містобудування; фінансові та страхові організації; аудиторські організації; зовнішні інвестори; екологічні організації; організації та підприємства, що здійснюють просторове забезпечення містобудівної діяльності; державні установи; органи місцевого самоврядування; зовнішній топ-менеджмент; зовнішні засновники будівельних підприємств; засоби масової інформації; соціал та громадські організації; конкуренти; бізнес-партнери будівельних підприємств; наукове співтовариство; навчальні заклади, що забезпечують будівельні підприємства фахівцями; інші зовнішні підприємства та організації;

– внутрішні: органи управління та корпоративних відносин; внутрішній топ-менеджмент; внутрішні засновники будівельних підприємств; робітники будівельних підприємств; внутрішній менеджмент будівельних підприємств; внутрішні проектні відділи; внутрішні контролюючі відділи; внутрішні інвестори будівельних підприємств; інші внутрішні стейкхолдери.

Визначені напрями формування стейкхолдерних відносин будівельних підприємств:

– формування інформаційно-аналітичного забезпечення щодо забезпечення стейкхолдерних відносин будівельних підприємств;

– визначення чинників, що впливають на формування стейкхолдерних відносин будівельних підприємств;

– характеристика показників, що визначають стейкхолдерні відносини;

– розробка багаторівневої системи показників, що застосовуються для оцінки рівня ефективності стейкхолдерних відносин будівельних підприємств;

– оцінка локальних, узагальнюючих, інтегральних показників рівня ефективності стейкхолдерних відносин;

– побудова моделі впливу чинників на інтегральний показник рівня ефективності стейкхолдерних відносин будівельних підприємств;

– прогнозування зміни інтегрального показника рівня ефективності стейкхолдерних відносин будівельних підприємств;

– розробка заходів щодо підвищення ефективності стейкхолдерних відносин будівельних підприємств;

– розробка сценаріїв здійснення стейкхолдерних відносин на будівельних підприємств.

Виокремлені особливості формування стейкхолдерних відносин будівельних підприємств до яких відноситься організаційне забезпечення формування та реалізації стейкхолдерних відносин характеризуються напрямками, методами та моделями їх управління.

Напрями управління стейкхолдерними відносинами будівельних підприємств визначаються: формуванням та використанням інформаційно-аналітичного й нормативно-правового забезпечення взаємодії стейкхолдерів; визначення видів стейкхолдерів будівельних підприємств; формування системи управління взаємовідносинами стейкхолдерів; характеристика та реалізація методів і моделей управління стейкхолдерними відносинами; формування та прийняття обґрунтованих управлінських рішень у системі стейкхолдерних відносин для забезпечення розвитку будівельних підприємств.

Крім того, визначаються стейкхолдерне середовище, яке характеризується агресивними і партнерськими відносинами. Економічне забезпечення визначається методами і моделями оцінки рівня стейкхолдерних відносин будівельних підприємств, що формує кількісне підґрунтя для прийняття управлінських рішень.

Висновки

Отже, у результаті проведеного дослідження визначені стейкхолдери будівельних підприємств, їх види. Визначені особливості дозволили виокремити організаційне та економічне забезпечення на основі якого сформовано організаційно-економічний механізм взаємодії стейкхолдерів будівельних підприємств, який характеризується сукупністю взаємопов'язаних елементів, що визначаються економічним та організаційним забезпеченням, метою, завданнями, відповідним організаційним підрозділом розробка й реалізація якого спрямована на зростання ефективності взаємодії між зацікавленими особами для зміцнення фінансового стану та забезпечення розвитку будівельних підприємств.

Запропоновано організаційно-економічний механізм взаємодії стейкхолдерів на основі економічного і організаційного забезпечення, створення відділу управління взаємодією зацікавлених осіб, що дозволило підвищити ефективність стейкхолдерних відносин, забезпечити зростання показників фінансового стану будівельних підприємств та перехід від агресивного

стейкхолдерного середовища до партнерських відносин.

Література

1. Ареф'єва О.В., Комарецька П.В. *Інтереси стейкхолдерів в організаційному забезпеченні стратегічного управління фінансовим потенціалом підприємств / Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 9. С. 80.
2. Верховлядова Н.І., Кононова І.В. *Оцінка впливу стейкхолдерів на управління стійкістю функціонування будівельного підприємства / Економічний простір*. 2011. № 53. С. 187–197.
3. Гончаров І.В. *Ризик та прийняття управлінських рішень: Навч. посібник*. Харків: НТУ «ХПИ», 2002. 160 с.
4. Должанський І.З., Загорна Т.О., Удалих О.О. *Управління потенціалом підприємства: навч. посіб. для студ. ВНЗ*. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 362 с.
5. Зінченко А.Г., Саприкіна М.А. *Соціальна відповідальність в Україні: погляди різних стейкхолдерів*. К.: Регіональний аспект, 2008. 60 с.
6. Зуб А.Т. *Стратегический менеджмент: теория и практика: Учебное пособие для вузов*. М.: Аспект Пресс, 2002. 34 с.
7. Карачина Н.П. *Економічна поведінка машинобудівних підприємств: теорія, методологія, практика управління: монографія*. Вінниця: Книга–Вега, 2010. 416 с.
8. Могилова А.Ю. *Управління капіталізацією підприємства на основі погодження взаємодії стейкхолдерів / Mechanism of Economic Regulation*, 2014. № 4. С. 43–53. URL: http://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/acticles/issue_23/ANASTASIA_YU_MOHYLOVAManagement_of_Capitalization_of_Enterprises_Through_Harmonization_of_Stakeholders_Interaction.pdf.
9. Саприкіна М., Каба Д. *Діалог зі стейкхолдерами: рекомендації компаніям*. К.: ТОВ «Фарбований лист», 2011. 475 с.
10. Симпсон С., Туркин С. *Социальное измерение в бизнесе / при участии Сари Коллиер*. М.: Красная площадь, 2001. 96 с.
11. Смачило В.В., Колмакова О.М., Коломієць Ю.В. *Процедура аналізу стейкхолдерів підприємства / Економіка та суспільство*, 2017, вип. № 12. URL: <http://economyandsociety.in.ua/journal-12/19-stati-12/1334-smachilo-v-v-kolmakova-o-m-kolomiets-yu-v>.
12. Солодудхин К.С. *Проблемы применения теории заинтересованных сторон в стратегическом управлении организацией. Проблемы современной экономики*. 2007. № 4 (24). С. 152–156.
13. Mitchell R. K., Agle B. R., Wood D. J. *Toward a theory of stakeholder identification and salience: defining the principle of who and what really counts / Academy of Management Review*. 1997. Vol. 22. №. 4. pp. 853–888.
14. Newbould G., Luffman G. *Successful Business Politics*, Gower, London, 1989. p. 78.
15. *Про містобудівний кадастр. Постанова Кабінету Міністрів України від 25 травня 2011 р. N 559. Документ 559-2011-н. Редакція від 24.12.2019.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/559-2011-n#Text>.

References

1. Arefieva O.V., Komaretska P.V. (2008) Interests of stakeholders in organizational support of strategic management of financial potential of enterprises. *Actual problems of economy*. 9, 80.
2. Verkhohlyadova N.I., Kononova I.V. (2011) Estimation of influence of stakeholders on management of stability of functioning of the building enterprise. *Economic space*. 53, 187–197.
3. Goncharov I.V. (2002) Risk and management decisions: textbook. Manual, 160.
4. Dolzhansky I.Z., Zagorna T.O., Udalykh O.O. (2006) Management of enterprise potential: textbook, 362.
5. Zinchenko A.G., Saprykina M.A. (2008) Social responsibility in Ukraine: views of different stakeholders, 60.
6. Zub A.T. (2002) Strategic Management: Theory and Practice: textbook, 34.
7. Karachina N.P. (2010) Economic behavior of machine-building enterprises: theory, methodology, management practice: monograph, 416.
8. Mohylova A.Yu. (2004) Management of capitalization of the enterprise on the basis of coordination of interactions of stakeholders. *Mechanism of Economic Regulation*. 4, 43–53. URL: http://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/acticles/issue_23/ANASTASIA_YU_MOHYLOVAManagement_of_Capitalization_of_Enterprises_Through_Harmonization_of_Stakeholders_Interactions.pdf.
9. Saprykina M., Kaba D. (2011) Dialogue with stakeholders: recommendations for companies, 475.
10. Simpson S., Turkin S. (2001) The social dimension in business, 96.
11. Smachylo V.V., Kolmakova O.M., Kolomiets Yu.V. (2017) Proceedings of the analysis of stakeholders of the enterprise. *Economy and Society*, 12. URL: <http://economyandsociety.in.ua/journal-12/19-stati-12/1334-smachilo-v-v-kolmakova-o-m-kolomiets-yu-v>.
12. Solodukhin K.S. (2007) Problems of application of the theory of interested parties in strategic management of the organization. *Problems of the modern economy*. 4 (24), 152–156.
13. Mitchell R.K., Agle B.R., Wood D.J. (1997) Toward a theory of stakeholder identification and salience: defining the principle of who and what really counts. *Academy of Management Review*. 22. 4, 853–888.
14. Newbould G., Luffman G. (1989) Successful Business Politics, 78.
15. About town-planning cadaster. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 559-2011-n of May 25, 2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/559-2011-n#Text>.

Рецензент: д-р екон. наук, проф., проф. каф. земельного адміністрування та геоінформаційних систем Мамонов К.А., Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, Україна.

Автор: ЗУБАРЕВ Дмитро Васильович
аспірант кафедри підприємництва та бізнес адміністрування
Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова
E-mail – zubarevdm1@gmail.com

STAKEHOLDER RELATIONS AS AN IMPORTANT FACTOR IN THE FUNCTIONING OF CONSTRUCTION ENTERPRISES

D. Zubarev

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine

The necessity of providing stakeholder relations at construction enterprises is proved. Insufficient level of formation and implementation of the strategy of stakeholder relations and attraction of domestic and foreign investors has been identified. This affects the investment attractiveness of construction companies. The purpose of the research on determining the directions and features of the formation of stakeholder relations of construction companies has been achieved. In this context, the following tasks have been solved: identification of stakeholders of construction companies; characteristics of types of stakeholders that interact with construction companies; determination of directions of formation of stakeholder relations of construction enterprises; highlighting the features of the formation of stakeholder relations of construction companies. The normative-legal base concerning formation and realization of stakeholder relations of construction enterprises is characterized.

The directions of formation of stakeholder relations of construction enterprises are determined: informing of information-analytical support on maintenance of stakeholder relations of construction enterprises; identification of factors influencing the formation of stakeholder relations of construction companies; characteristics of indicators that determine stakeholder relations; development of a multilevel system of indicators used to assess the level of efficiency of stakeholder relations of construction companies; assessment of local, generalizing, integral indicators of the level of efficiency of stakeholder relations; construction of a model of the influence of factors on the integrated indicator of the level of efficiency of stakeholder relations of construction enterprises; forecasting changes in the integrated indicator of the level of efficiency of stakeholder relations of construction companies; development of measures to increase the efficiency of stakeholder relations of construction companies; development of scenarios for stakeholder relations in construction companies. Peculiarities of their realization at construction enterprises are singled out.

Keywords: stakeholder relations, construction enterprises, development, strategic contours, direct formation and realization of stakeholder relations.